

Oko besede

2007

12. srečanje slovenskih mladinskih pisateljev

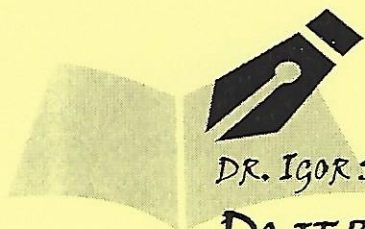
Murska Sobota, 9. in 10. november

S i m p o z i j

*Jezikovno-slogovne uresničitve tem
sodobne slovenske mladinske književnosti*

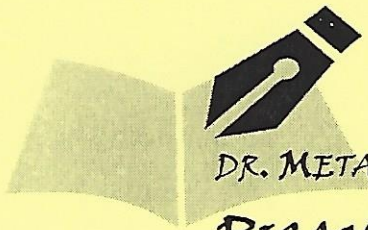
Prireditelj: revija Otrok in knjiga Moderatorica: prof. Darka Tancer Kajnih

DR. IGOR SAKSIDA

DO JEZIKA PO POTI SVOBODE IN SUBJEKTIVNOSTI POEZIJA IN JEZIKOVNA NORMA

Simpozijaska tema, ki jo nakazuje naslov letošnjega srečanja slovenskih mladinskih pisateljev *Oko besede*, je skorajda provokativna – sestavlja jo namreč povezava dveh bistvenih plasti slehernega (kvalitetnega) leposlovnega besedila, tj. njegovih jezikovno-slogovnih prvin in tematske ravni njegove vsebinske sestave. Na prvi pogled se zdi, kakor da naslov, ki poudarja jezikovno slogovne **uresničitve** tem sodobne slovenske mladinske književnosti, želi nakazovati možnost podrejanja »jezikovne« plasti književnega besedila temi oz. aktualni sporočilnosti: tako razumevanje naslova bi nenazadnje pomenilo, da je jezik le neobvezen dodatek idejnim plastem besedila, da se torej estetska informacija podreja Ideji; jezik v tovrstni opredelitvi ne bi bil nič drugega kot skorajda okras sporočilu, tezi, nauku leposlovnega besedila. – Več kot verjetno je, da se naslov letošnjega simpozija ni izluščil iz tovrstnega razumevanja prednosti vsebine pred formo, toda tudi v tem primeru nam tak, kot je, zastavlja vrsto vprašanj: Ali lahko jezik in slog umetnostnega besedila razumemo neodvisno od njegove vsebine? So lahko jezikovna izrazna sredstva sama po sebi že tudi vsebina literarnega besedila? In nenazadnje: lahko bralec doživlja pojmuje specifično jezikovno plast izbranega dela kot prvotni in najbolj vznemirljiv literarnoestetski doživljaj?

DR. META GROSMAN

PISANJE KOT PROCES

Poskusi razumeti pisanje procesno kot človekovo jezikovno dejavnost ter obnašanje in kot posebno jezikovno rabo omogočajo razmislek o nekaterih drugih razsežnostih pisanja, ki ostajajo nevidne v tradicionalnih slovničnih opisih besedil s poudarkom na pravilnosti zapisa. Procesno pojmovanje odpira vprašanje kognitivne osnove pisanja in temeljnega razmerja med mentalnimi predstavami in možnostmi njihovih ubeseditiv ter vmesnimi/končnimi ubeseditivami. Omogoča pa tudi razmišljanje o jezikovnih sredstvih oz. načinih piščevega obvladovanja zapisanih sporočil, o razvidnosti takih sredstev in načinov v zapisanih besedilih ter o njihovih potencialnih učinkih na branje. Novi pogledi na pisanje pa tudi na novo odpirajo vprašanje, ali je branje smiselno pojmovati kot zrcalno sliko pisanja.

KDAJ SPUSTITI JEZIK Z VAJETI?

O (ne) rabi pogovornega jezika in najstniškega slenga v domačih mladinskih prozih besedilih

Prispevek bo na primeru nekaj domačih mladinskih prozih del (Distorzija, Spričevalo, Kolesar naj bo, Mojca, Spremembe, Spremembe, Fantje iz gline, Hud dan v mojem lajfu), pokazal kako, če sploh, in v kolikšni meri sta v sodobni slovenski mladinski književnosti prisotna najstniški sleng in pogovorni jezik, spotoma pa preveril tudi, kako inventivni so avtorji v slogovnem oziru. V nadaljevanju bo poskušal odgovoriti na vprašanje, kdaj in zakaj (oziroma zakaj ne) je raba pogovornega jezika in slenga oz. nasploh bolj sproščena raba jezika upravičena ali celo zaželena. Ob tem bodo izpostavljena predvsem besedila, ki so zapisana v prvi osebi; prav ta zavoljo specifičnega – običajno najstniškega – pripovedovalca avtorjem ponujajo največ prostora za sproščeno in kreativno manevriranje z jezikom in slogom. Prispevek bo opozoril na pogosto in očitno podcenjevanje bralca v omenjenem oziru in se zavzel za uravnoteženo kombinacijo knjižnega jezika s pogovornim jezikom in slengom oz. z individualiziranim načinom pripovedovanja, ki lahko vključuje nenavaden, inventiven jezik ipd. oz. kakršnekoli kršitve norm knjižnega jezika.

LILA PRAP

JEZIKOVNO-SLOGOVNA PODOBA NAŠE SODOBNE KNJIŽEVNOSTI

Moje slikanice so namenjene najmlajšim, ki si šele ustvarjajo besedni zaklad. V besedilu slikanic poskušam uporabiti izrazit ritem in rimo in besedni zaklad otroškega sveta. Najmlajši šele urijo svoj spomin in bogatijo svoje besedišče. *Besedne igrarije*, ki sem jih dodala pesmicam, so namenjeni zabavi najmlajših, pa tudi odraslim, ki jim te pesmice berejo. V *Malih živalih*, na primer, je poimenovanje živali spremenjeno v priimek in ime. V *Živalskih uspavankah* se živalski glasovi uporabijo za tvorbo »človeških besed«. V *Zakaj* uporabljam nonsensne razlage. V *1001 zgodbi* se znane pravljice kombinirajo na več načinov.

Temu besednemu slogu za najmlajše prilagajam tudi ilustracijo. Kot otroku so mi bili nadvse všeč pravljичni svetovi naših znanih ilustratorjev, tako popolni, da sem imela občutek, da se to da narisati samo s kakšno čarovnijo. Ne spomnim se, da bi kot zelo majhna imela kakšno enostavno narisano knjigo. No, imela sem eno srbo-hrvaško knjižico z luknjami za oči in preprosto narisanimi živalmi z naslovom *Ko to gleda?* ali nekaj takega in vem, da mi je bila grozno všeč. Sploh je bilo kar nekaj otroških knjig v tem jeziku. Čisto enostavne upodobitve sem spoznala šele pri ilustracijah Boža Kosa. To enostavnost sem pri svojem ustvarjanju prenesla v knjige za najmlajše. Živali skušam upodobiti v njihovi »prvotni« obliki, to je prva podoba, ki nam pade ob misli na kakšno žival, dodam pa kakšen nonsensni element, na primer pogled iz več zornih kotov naenkrat, telesa pretvorjena v enostavne geometrijske forme (salamice, krogle ...). Mogoče mi je material, ki sem ga začela uporabljati za ilustriranje, omogočil ustvarjanje jasnih, najmlajšim bralcem na prvi pogled razumljivih oblik. Z akvarelom, ki sem ga prej uporabljala, si tega verjetno ne bi mogla privoščiti.

Za večje otroke, ki že poznajo več podpomenov besed, različne primere in besedne asociacije pišem daljša besedila, od katerih je le nekaj »pravih« zgodb, večina je grajena na vsemogočih igrarijah.

Če jih naštejemo le nekaj:

- igrarije s pomeni besed - ena beseda lahko pomeni več stvari
- igrarije z ustaljenimi besednimi zvezami ali frazami
- igrarije z besednimi izpeljankami
- igrarije s premetavnjem črk ali zlogov v besedah in stavkih
- igrarije z glasovi
- igrarije z »logičnimi« razlagami
- igrarije s formo zgodbe

Iz mojih otroških let se spomnim, da me je najbolj očaral Fran Milčinski z vsemogočimi nonsensi v svojih *Butalcih*.

Eno knjigo s temi zgodbami sem ilustrirala sama, a se mi za te vrste tekstov zdi moja ilustracija malo preveč enostavna. Raje vidim, da mi zgodbe za večje otroke ilustrira kdo drug, največkrat Bori Zupančič, ki ima malo bolj kompliciran stil in veliko vizualnih namigov in risarskih nonsensov.

Reči je treba tudi nekaj o živosti jezika, ki se neusmiljeno spreminja, o logiki izginjanja nedoločnika na –i pri severnih Slovanih, o izumrtju, ukinitvi in zaničevanju elkanja, o vzrokih in posledicah regionalne raznolikosti slovenščine, o tragičnosti odpora do ljubljansščine, o dobrih straneh angleščine v odnosu do sosedov, pa še o policajih, policistih in lektorjih.

JEZIK: AVTORJU IZZIV IN BRALCU KAZEN

Nekoč sem poskusila študirati slikarstvo, ampak sem kmalu odkrila, da podobe sveta že od nekdaj bolje vidim in razumem v opisu, v besedah, ne v slikah.

Že nekaj časa si razbijam glavo z vprašanjem, do katere mere je lahko forma vsebina. Vloga jezika je pri mojem ustvarjanju čedalje pomembnejša, počasi že ključna. Ne sprašujem se, kako nekatere jezikovne prvine, ki jih zadnje čase uvajam v svojih delih, učinkujejo na bralce, ker me preveč fascinirajo možnosti, ki jih nudi jezik kot orodje za kreiranje literarne stvarnosti. Zanima pa me, ali mladi bralec zmore doživeti estetski presežek, ki izhaja iz samega jezika, iz njegovih inovacij, iz nekaterih eksperimentalnih poskusov. Menim, da je v mladinski književnosti vse preveč poudarka na vsebini, na tematsko-vsebinski ravni, s predvidljivo sporočilnostjo, jezik se zanemarja, je vse preveč poenostavljen, nedomiseln in siromašen. V posameznih delih že preseganje enotematskega munda mladega bralca odvrta od branja. Mogoče se podcenjuje njegova zmožnost razumevanja specifične določenega branja, to pa spet zato, ker se mladostnikom ne ponuja možnost nabiranja bralnih izkušenj ob mladinskih literarnih besedilih, ki na formalno-stilni ravni kršijo ustaljena pravila. Osebnost sem pač prepričana, da ob ustreznih besedilih, ki mu nudijo možnost razvijanja branja, mladi bralec tudi jezikovno plat nekega dela lahko doživi oz. začuti kot presežek.

Zato skušam s svojimi besedili bralca prisiliti k aktivnejši vlogi in večji odgovornosti do prebranega. Na tak način mu bodo lahko tudi jezikovne prvine v mladinski književnosti nudile tisti estetski užitek, ki so ga ob prebiranju kakovostne literature deležni odrasli.

V svojih zadnjih delih tako preigravam jezikovne zmožnosti do te mere, da opuščam premi govor, s čimer se zabriše meja med dialogom in notranjim monologom. S tem želim aktivirati bralca od pasivnega k aktivnemu branju. V svojem zadnjem delu pa junakinja zaradi svoje specifične vloge najprej zamenjuje vloge, zatem njeno zmedenost stopnjujem z uvajanjem t.i. papagajščine in popolnih nesmislov, nazadnje pa se lotim tudi grafične podobe nekega poglavja, saj ga junakinja zbriše, kar ponazorim s praznim, zgolj začrtkanim prostorom, in poglavje napiše na novo.

Jezik je živ in prožen, mogoče ga je upogibati, lomiti, mehčati, zlagati in drobiti, zato je dražec in vedno znova enako vznemirljiv. Zakaj ne bi bil takšen za oba: avtorja in bralca?

DUŠAN DIM

JEZIKOVNO-SLOGOVNI KORELAT NAJSTNIŠKEGA ISKANJA

Roman Distorzija prikazuje svet najstnikov in rokenrol glasbe, v kateri glavni junak najde izrazna sredstva - kitaro, rokenrol zgodovino, punkrock estetiko -, s katerimi lahko uresniči samega sebe, svoje drugačnosti in posebnosti. Pri - kazu junakove bitke za lasten izraz sem kot avtor poskušal poiskati ustrezen jezikovno-slogovni korelat. Jezik Distorzije je tako zavestno nastajal na križišču različnih jezikov: slenga mladih, žargona rokenrol glasbenikov, slovenskega knjižnega jezika in tudi zvočne govorice rokenrola.

V svojem prispevku bom osvetlil proces kovanja jezika in pri tem posređoval pogled na kulturne, ekonomske in jezikovne okoliščine, ki so pomembno vplivale na končno različico Distorzije: globalno hiperinflacijo podob, poplavo slengov (npr. internetni sleng), skoraj travmatično nemoč slovenskega zbornega jezika, zlivanje (mladinskih) subkultur z dominantnimi kulturami na polju popularne kulture.

Jezik ima v slikanici pomembno vlogo. Lahko ga preučujemo s treh vidikov, z besedilnega, torej makrostrukturnega, mikrostrukturnega in z vidika uporabljenih slogovnih postopkov.

V širšem pomenu je besedilo. Prvi vtis pri besedilu (v najširšem pomenu vsako sporočilo, ki je izraženo z jezikovnimi sredstvi) je vedno usmerjen v zunanjo zgradbo. Izbrane slikanice sem razdelila v temeljne zahtevnostne stopnje na podlagi starosti bralcev. Zanimalo me je predvsem, kakšno je razmerje med ilustracijo in besedilom v slikanici. Ugotovila sem, da z zahtevnostno stopnjo narašča količina besedila in upada število ilustracij, ter obratno: v slikanicah za mlajše otroke je manj besedila in več ilustracij.

Tematska povezanost besedila se dosega s koherenco, ki je v slikanici podobna kot v drugih besedilih. Predvsem je pomembna posameznikova sposobnost rekonstrukcije pripovedi. Dogajanje je med seboj bolj ali manj trdno povezano, tako tematsko kot ilustrativno.

Slikanica kljub njenemu tudi didaktičnemu namenu spada v umetnost, katere namen je ustvarjanje izmišljenega sveta. Medbesedilnost kot interakcija med avtorjem in bralcem je dosežena tudi v njej. Okoliščine se podajajo s pomočjo jezikovnih in nejezikovnih elementov, tudi z ilustracijo. V večini slikanic ilustracija dopolnjuje besedilo, predvsem v slikanicah za mlajše otroke pa besedilo dopolnjuje ilustracijo oz. dodaja tiste elemente, ki jih s samo ilustracijo ni mogoče podati.

Pomemben pa je tudi vpliv oblike in velikosti črk, kajti otrok se s slikanico sreča predvsem na vizualni ravni. S pomočjo oblike črke avtor poveča zaznamovanost določenega dela besedila ali izraža notranje okoliščine.

Na besedilni ravni se kohezija dosega s pomočjo povezovalnikov ali konektorjev, predvsem z deiktičnimi izrazi (zaimki, prislovi, členki). Predvsem pa je slikanica notranje povezana, če vsebuje elemente, ki jo tematsko povezujejo. Prepletanje informacij velja v večji meri za ilustracijo kot za besedilo.

Pri slikanici je posebej pomemben izbor jezikovnih sredstev. Zaradi estetskega in didaktičnega namena se v njej uporablja predvsem slovenski knjižni jezik, manj je pogovornega jezika, v posameznih odlomkih najdemo tudi interesno govorico (sleng, žargon). Z njeno uporabo se poveča znotrajbesedilna verjetnost. V slikanici so pogosto uporabljena ogovorna sredstva, največkrat apelativi s hipokoristično funkcijo.

Ločila so uporabljena skladenjsko in neskladenjsko. Skladdenjsko so postavljena na koncu povedi oziroma besedila. Neskladdenjsko pa so rabljena takrat, ko so združena z ilustracijo, takrat gre za likovno izraženo ekspresivnost, to so tako imenovani emotikoni.

Glavni slogovni postopek v slikanici je pripovedovanje, prevladuje linearni dogajalni tok. Opisi posameznih točk v dogajanju so v bistvu predvsem fokusiranje določenega trenutka. Na dinamiko pripovedovanja delujejo zaviralno, saj se tok dogajanja upočasni. Uporabljen je tudi dialog, predvsem se pojavlja enosmerni ali obojesmerni pogovor.

* Predstavljeni referat je izvleček iz avtoričine diplomske naloge.

A stylized, high-contrast illustration of an open book. The pages are a light gray color, and the spine is a darker gray. A black fountain pen with a silver-colored nib and a silver-colored band is positioned diagonally across the right page. The pen's nib is pointing towards the bottom left. The entire illustration is set against a light yellow background.

Večernica

Prof. Darka Tancer Kajnih

*Večernica, nagrada za najboljše slovensko izvirno mladinsko delo preteklega leta**

Prispevek želi predstaviti nagrado večernica, ki je v svojem prvem desetletju nedvomno postala dovolj prepoznavna in uveljavljena, da si zasluži tudi pozornost slovenistične strokovne javnosti. Večernica, ki bo letos podeljena že enajstič, je svoj prvotni namen in pomen ohranila tudi ob novejših nagradah, kot so moja najljubša knjiga (po izboru mladih bralcev), desetnica (stanovska nagrada Društva slovenskih pisateljev) in izvirna slovenska slikanica (nagrada Združenja slovenskih založnikov), saj je še vedno **edina vseslovenska nagrada za najboljše izvirno mladinsko literarno delo preteklega leta.**

Podelitev večernice je povezana s srečanjem slovenskih mladinskih pisateljev OKO BESEDE, ki poteka vsako leto novembra v Murski Soboti. Na tej prireditvi, ki jo organizira Podjetje za promocijo kulture Franc-Franc d.o.o. (poosebljata ga pisatelj Feri Lainšček in publicist Franci Just), omogočata pa tudi subvencija Ministrstva za kulturo in Mestne občine Murska Sobota, se vedno zbere več kot petdeset pisateljev, teoretikov in knjižničarjev, revija *Otrok in knjiga* že tradicionalno poskrbi za vsebinsko pripravo in izvedbo simpozija s področja mladinske književnosti (prispevki so objavljeni v reviji), pisatelji pa prvo dopoldne svojega dvodnevnega bivanja na severovzhodu Slovenije namenijo tudi nastopom po pomurskih osnovnih in srednjih šolah.

Večernico sta leta 1996 ustanovila založba *Franc-Franc* in revija *Otrok in knjiga*, pokroviteljstvo nad nagrado pa je na pobudo Ferija Lainščka prevzelo Časopisno-založniško podjetje Večer iz Maribora. Takratno vodstvo – direktor Božo Zorko, glavni urednik Milan Predan in urednica kulturne redakcije Melita Forstnerič Hajnšek – so nagrado za sicer pomembno, a ne prestižno področje umetnosti znali upravičiti in povezati s svojimi načrti. Leta 2006 je Večer na lastno željo postal še enakovreden (torej tretjinski) lastnik večernice, kar nagradi, ki je tudi finančna, najbrž zagotavlja nove možnosti.

Potrebo po ustanovitvi nacionalne nagrade za mladinsko književnost sta ustanovitelja leta 1996 argumentirala tudi z dejstvom, da je število založb na slovenskem knjižnem trgu v devetdesetih letih nenehno naraščalo, posledično se je seveda občutno povečevala tudi letna količina knjižnih naslovov za otroke in mladino. Ta pa žal ni bila premosorazmerna s kvaliteto besedil; mnoge izdaje so imele npr. zgolj razvedrilni ali čisto komercialni namen, nekatera besedila so bila izrazito poučna, spet druga so otroški način doživljanja sveta kičasto idealizirala in poenostavljala. Znamenita Levstikova nagrada založbe Mladinska knjiga (prvič podeljena leta 1949), ki je imela za razvoj slovenske mladinske književnosti po 2. svetovni vojni nedvomno izjemno pomembno in spodbudno vlogo, je sicer še zmeraj pokrivala največ novoizdanih knjig za otroke in mladino, nikakor pa ni zadoščala za vrednotenje celotne produkcije.

Ustanovitelja večernice sta poskrbela za skrbno premišljena in zapisana pravila izbora, ki sta ga zaupala petčlanski strokovni žiriji, v kateri imajo svojega predstavnika revija *Otrok in knjiga*, založba *Franc-Franc*, ČZP Večer, Društvo slovenskih pisateljev in Zveza bibliotekarskih društev Slovenije skupaj s Slovensko sekcijo IBBY. Časopis *Večer* tako od leta 1997 meseca marca ali aprila objavi razpis, na osnovi katerega je možno kandidirati za nagrado. Za večernico naj bi se torej založbe in avtorji praviloma potegovali, vendar lahko žirija prispelemu naboru knjig doda dela, za katera meni, da ne smejo biti spregledana. Pri tem si pomaga s seznamom novih knjig, ki ga za vsako leto posebej pripravi Pionirska knjižnica KOŽ Ljubljana. Žirija po tri- do štirimesečnem branju in pisanju internih anotacij najprej s tajnim glasovanjem izbere 5 enakovrednih finalistov, s katerimi so nato v *Večeru* objavljeni daljši intervjuji. V mesecu v oktobru pa razglasi nagrajenca, ki nagrado prejme na svečani večerni prireditvi v Murski Soboti, vsakoletnem osrednjem dogodku Očesa besede.

Z večernico je bilo doslej nagrajenih 10 avtorjev: **Tone Pavček, Desa Muck, Janja Vidmar, Polonca Kovač, Feri Lainšček, Matjaž Pikalo, Marjana Moškrič, Slavko Pregl, Igor Karlovšek** in **Dušan Dim**. Med njimi so bili – zanimivo - dokaj enokopravno zastopani predstavniki obeh spolov in različnih generacij. Polovica nagrajencev je v času podelitve nagrade ustvarjala/še ustvarja izključno ali pa predvsem mladinsko literaturo (Desa Muck, Janja Vidmar, Polonca Kovač, Marjana Moškrič, Slavko Pregl), druga polovica ima tudi bogate opuse nemladinske literature; izjema pa je vsekakor Dušan Dim, ki je nagrado prejel za svoj knjižni prvenec, označen kot razvojni roman. V času izbora nekateri finalisti in kasnejši nagrajenci (Desa Muck, Marjana Moškrič, Igor Karlovšek, Dušan Dim; Lilijana Praprotnik Zupančič, Danila Žorž, Andrej Makuc, Jana Bauer, Peter Svetina, Neli Kodrič, Barbara Gregorič Gorenc) niso bili oz. še vedno niso člani Društva slovenskih pisateljev, kar pomeni, da ne morejo kandidirati za nagrado *desetnica*, ki jo DSP podeljuje izključno svojim članom.

Žirija je v desetih letih za večernico nominirala 50 literarnih del dvaitridesetih avtorjev. Kar s po petimi deli sta bili nominirani Desa Muck (1997, **1998**, 2002, 2004, 2005) in Janja Vidmar (1998, leta **1999** z dvema deloma, 2004, 2006), s štirimi deli Bina Štampe Žmavc (1997, 1999, 2002, 2004), s po dvema deloma pa Dim Zupan (1997, 2003), Milan Dekleva (1998, 2001), Maja Novak (1999, 2000), Feri Lainšček (2000, **2001**), Marjan Tomšič (2001, 2002), Slavko Pregl (**2004**, 2006) in Danila Žorž (2001, 2006).

Pregled po žanrih pokaže, da so med 50 finalistov bile uvrščene samo *tri pesniške zbirke* (avtorji: Tone Pavček, Milan Dekleva in Barbara Gregorič Gorenc), *eno samo dramsko delo* (avtor Milan Jesih), *23 del realistične proze* (14 avtorjev: Desa Muck, Janja Vidmar, Polonca Kovač, Matjaž Pikalo, Marjana Moškrič, Slavko Pregl, Igor Karlovšek, Dušan Dim; Dim Zupan, Vitan Mal, Marjan Tomšič, Andrej Makuc, Miroslav Košuta, Franjo Francič) in *23 del nerealistične literature* (17 avtorjev: Feri Lainšček, Lela B. Njatin, Desa Muck, Milan Dekleva, Andrej Rozman Roza, Maja Novak, Bina Štampe Žmavc, Kajetan Kovič, Lilijana Praprotnik Zupančič, Matea Reba, Danila Žorž, Marjan Tomšič, Jana Bauer, Vinko Moederndorfer, Peter Svetina, Neli Kodrič, Borut Gombač). Nagrajena je bila ena zbirka poezije (*Majnice: fulaste pesmi*), ena zbirka pravljic (*Mislíce*) in osem realističnih literarnih del, namenjenih bralcem knjižničarske stopnje M (5 del: *Lažniva Suzi, Princeska z napako, Ledene magnolije, Gimnazijec, Distorzija*) in P (3 dela: *Kaja in njena družina, Luža, Srebro iz modre špilje*).

V nagrajenih delih so po mnenju žirije mladi bralci lahko ob inovativno nagovornih verzih o univerzalnem dojetanju ljubezni zaslutili moč žlahtne klasične poezije, odkrivali so lahko temne, pogosto zamolčane plati odraščanja in sodobne družbe, prisluhnili dialogu s kolektivnim nezavednim, se nasmejali upovedovanju newageovskega življenjskega sloga skozi otroško perspektivo, uživali ob avanturističnih dogodivščinah in duhovitem ironiziranju sveta današnjih otrok in odraslih, se zamislili nad najglobljimi brezni sodobne mladosti in se spet vedno znova čudili lepoti in enkratnosti osmišljenega življenja.

Nominirana in nagrajena dela so v knjižnicah uvrščena v naslednje skupine: 17 del ima oznako C, 13 del oznako P in 20 del oznako M. Več kot očitno je torej, da med finalisti prevladujejo literarna dela za mladostnike in da kljub dobri zastopanosti knjig za najmlajše bralce še nobeno delo iz te kategorije ni dobilo večernice (6 nagrajenih del je uvrščenih v kategorijo M in 4 dela v kategorijo P).

Če smo še v »zlatih« sedemdesetih in osemdesetih letih tožili, da Slovenci skorajda ne premoremo domače literature za najstnike, lahko ob naših podatkih potrdimo, da smo v zadnjem desetletju dobili tudi odlične ustvarjalce problemske mladinske literature. Pravzaprav se je v tem času kvalitetna literarna bera – tako kot v mnogih evropskih deželah – obrnila celo njim v prid. Glede na omenjeni literarni razvoj in glede na dejstvo, da žirija iz leta v leto pretresa vedno obsežnejši korpus besedil (prvo leto 19, zadnji dve leti pa že krepko čez 100), bo najbrž potrebno razmisliti o delitvi večernice na dve (s starostjo ciljnih bralcev pogojeni) kategoriji.

In kako so v izboru zastopane založbe? 4 nagrajene knjige je izdala Mladinska knjiga, 2 Cankarjeva založba (obe sta izšli v zbirki Najst), eno pa Mladika, DZS, Franc-Franc in Prešernova družba. Vsa nominirana literarna dela pa je izdalo 17 založb: 19 knjig Mladinska knjiga, 5 knjig Mladika, po 4 knjige Cankarjeva založba, Prešernova družba in Karantanija, po dve knjigi DZS in Epta, po eno pa Franc-Franc, Mohorjeva družba Celovec, Aleph, Viharnik, Revija Galeb, Zadruga Novi Matajur, Reba Kamnik, Vodnikova hiša, Aristej, Mondena in Obzorja.

Pri tej kratki analizi, ki glede na posamezna leta ne kaže posebnih odstopanj, je morda dobro dodati, da so se člani žirije menjavali pogosteje, kot predvideva pravilnik, po katerem je dovoljeno nepretrgoma delovati dva mandata oziroma šest let. O izboru so doslej odločali: dr. Igor Saksida, Melita Forstnerič Hajnšek, mag. Tilka Jamnik, Milan Vincetič, Darka Tancer-Kajnih, dr. Marjana Kobe, mag. Darja Lavrenčič Vrabc, Bina Štampe Žmavc, Slavko Pregl, Tone Partljič, Petra Vidali, Ida Mlakar in dr. Vida Medved Udovič.

Zanimivo bi bilo seveda pregledati tudi podatke o knjižnični izposoji nagrajenih del v letu po nagradi in tudi v daljšem časovnem obdobju.

Za konec dodajamo še kronološko urejen seznam vseh finalistov ter utemeljitve nagrad, saj tako zbrano gradivo ni bilo doslej še nikjer objavljeno. Pravzaprav lahko rečemo, da je večernica medijsko – razen Večera, ki seveda podelitvi in finalistom odmerja res veliko prostora - dokaj slabo predstavljena. Posamezna dela in njihovi avtorji so sicer občasno že bili deležni širše pozornosti (povabili so jih celo v najbolj gledane večerne razvedrilne oddaje TV Slovenija), najpogosteje pa celo največji slovenski dnevnik priobči le zelo kratko informacijo o končni odločitvi žirije. Zato pri utemeljitvah nagrad, iz katerih je lepo razvidna tematska in slogovna raznovrstnost literarnih del, v oklepaju navajamo številke revije *Otrok in knjiga*, kjer se nahajajo podatki o nagrajencu in finalistih. Od številke 50 dalje so v reviji ponatisnjeni tudi intervjuji z nagrajenci in finalisti, ki so bili objavljeni v *Večeru*.

FINALISTI

Tone Pavček: **Majnice**. Mladika, 1996

Bina Štampe Žmavc: *Ure kralja Mina*. Mladinska knjiga, 1996

Dim Zupan: *Leteči mački*. Mladinska knjiga, 1996

Desa Muck: *Kremplin*. Mohorjeva družba Celovec, 1996

Lela B. Njatin: *Velikanovo srce*. Aleph, 1996

Desa Muck: **Lažniva Suzi**. Mladinska knjiga, 1997

Milan Dekleva: *A so kremšnite nevarne?* Mladinska knjiga, 1997

Milan Jesih: *Štiri igre za otroke*. Mladinska knjiga, 1997

Andrej Rozman Roza: *Skrivnost špurkov*, Mladinska knjiga, 1997

Janja Vidmar: *Moj prijatelj Arnold*. DZS, 1997

Janja Vidmar: **Princeska z napako**. DZS, 1998

Janja Vidmar: *Aknožer*. Mladinska knjiga, 1998

Vitan Mal: *Ta grajski*. Prešernova družba, 1998

Bina Štampe Žmavc: *Muc Mehkošapek*. Epta, 1998

Maja Novak: *Vile za vsakdanjo rabo*. Obzorja, 1998

Polonca Kovač: **Kaja in njena družina**. Mladinska knjiga, 1999

Kajetan Kovič: *Mačji sejem*. Mladinska knjiga, 1999

Lilijana Praprotnik Zupančič: *Resnične pravljice in pripovedke*. Mladika, 1999

Feri Lainšček: *Žlopi*. Prešernova družba, 1999

Maja Novak: *Male živali iz velikih mest*. Karantanija, 1999

Feri Lainšček: **Mislíce**. Franc-Franc, 2000

Marjan Tomšič: *Katka in Bunkec*. Mladinska knjiga, 2000

Milan Dekleva: *Alica v računalniku*. Cankarjeva založba, 2000

Danila Žorž: *Poskus*. Karantanija, 2000

Matea Reba: *Zmajček Bim in Bimbi*. Reba, 2000

Matjaž Pikalo: **Luža**. Prešernova družba, 2001

Desa Muck: *Anica in zajček*. Mladinska knjiga, 2001

Andrej Makuc: *Oči*. Cankarjeva založba, 2001

Bina Štampe-Žmavc: *Ukradene sanje*. Mondena, 2001

Marjan Tomšič: *Martova velika junaštva*. Revija Galeb, Zadruga Novi Matajur, 2001

Marjana Moškrič: **Ledene magnolije**. Cankarjeva založba, 2002

Dim Zupan: *Trnovska mafija*. Prešernova družba, 2002

Miroslav Košuta: *Njune zgodbe*. Mladika, 2002

Vinko Moderndorfer: *Muc Langus in čarovnička Gajka*. Mladika, 2002

Jana Bauer: *Izginjevalec čarovnic*. Vodnikova založba, 2002

Slavko Pregl: **Srebro iz modre špilje**. Mladinska knjiga, 2003

Desa Muck: *Anica in velike skrbi*. Mladinska knjiga, 2003

Peter Svetina: *Mroček dobi očala*. Mladinska knjiga, 2003

Janja Vidmar: *Prijateljja*. Mladika, 2003

Bina Štampe-Žmavc: *Pogašeni zmaj*. Epta, 2003

Igor Karlovšek: *Gimnazijec*. Mladinska knjiga, 2004
Neli Kodrič: *Na drugi strani*. Mladinska knjiga, 2004
Desa Muck: *Anica in velika skrivnost*. Mladinska knjiga, 2004
Franjo Frančič: *Dražen in jaz*. Karantanija, 2004
Borut Gombač: *Velike oči male budilke*. Aristej, 2004

Dušan Dim: *Distorzija*. Cankarjeva založba, 2005
Slavko Pregl: *Spričevalo*. Mladinska knjiga, 2005
Janja Vidmar: *Fantje iz gline*. Mladinska knjiga, 2005
Danila Žorž: *Izkop*. Karantanija, 2005
Barbara Gregorič Gorenc: *Tri pike...* Viharnik, 2005

UTEMELJITVE ŽIRIJE

Večernica za leto 1996

Tone Pavček je bil letos prvi med skoraj enakimi, saj so kar tri dela dobila enako visoko število točk. Najvišje je bil ocenjen – klasik. Klasika ne pomeni le vrhunske umetniške vrednostne oznake, ampak je, če je živa literatura, tudi nagovorna. Zanimivo je, da si tudi sodobni mladi bralci v spominske knjige danes, v času ekranov in tipkovnic, izpišejo, za potrebe srca in duha, ta ali oni posebej doživeti verz iz Pavčkove zbirke. Klasiko vedno »preverja« literarna kritika, veda in šola – v tem smislu je Pavček preverjeno ime. Prav zato je večernica še dodatna potrditev Pavčkove žlahtne klasičnosti. Ta klasičnost torej ne pomeni kake pomenske izpraznjenosti in formalne klišeiziranosti, saj je v *Majnicah* dobila inovativno izpovedno moč v pogovoru z mladostnikom. Pogovor, dialog med generacijami je danes v kritiki mladinske književnosti ena najbolj izpostavljenih vrednostnih oznak. Kdor se je sposoben pogovarjati, ta ni obsojen na molk, to največjo nevarnost za literaturo v vsakem času. *Majnice* so napisane v jeziku mladostnikov, v slengu, ki mu niso tuje podobe računalnikov, filma, McDonalda, skratka sodobnega mesta. V tem se oddaljujejo od prejšnjih, na življenju v mladostne resentimente temelječih besedil, tj. zbirk *Majhen dober dan*, *Prave in neprave pesmi*. Temeljno in povsem izvirno sporočilo *Majnic* je mogoče zjedriti v misel, da sta tudi v našem času hladne elektronske komunikacije za poezijo in ljubezen rezervirana vonj po papirju in črnilu (cikel Pisma). Pesnik vzpostavlja dialog z najstnikom v svojem posebnem pesniškem razmisleku starostno določenega, a hkrati univerzalnega dojemanja ljubezni, izpovedi in dozorevanja.

(*Otrok in knjiga*, št. 45)

Večernica za leto 1997

Tretjeosebna pripoved **Desa Muck** *Lažniva Suzi* sodi v okvir tem, ki jih je pisateljica obdelovala že v prejšnjih letih. Njen opus se posveča predvsem prikazom odraščanja in težav, ki so povezane z njim. Odraščanje je praviloma povezano z liki mladostnic (*Pod milim nebom*, *Hči lune*), v nizu dogodivščin pa zavzema Desa Muck zanjo značilno humorno držo do sveta. V romanu *Lažniva Suzi* je novost tako glede na avtoričin dosedanji opus kot glede na mladinsko literaturo v celoti ta, da prikaže tudi temnejše, resne plati odraščanja. Nekateri motivi sodijo skorajda med »tabuje« v mladinski književnosti: alkoholizem v družini, socialna beda, izguba nedolžnosti. Kljub tem sporočilnim plastem pisateljica ne posega po tragičnih, razčustvovanih oziroma pridigarskih tonih. Doživetja glavne osebe Suzane Mavrič, sprva osmošolke, kasneje gimnazijke, so upovedene na značilno humoren avtoričin način. Ker je dekle s socialnega dna (mama je kuharica, oče soboslikar in alkoholik),

si izmišljuje, da je iz bogate družine, kar je vir cele vrste smešnih pripetljajev. Nekoliko trpejša spoznanja o življenju dobi glavna junakinja v prvih ljubezenskih izkušnjah, predvsem v naključni izgubi nedolžnosti; to jo pripelje v trpljenje, samoobsojanje in sram, kasneje pa celo do poskusa samomora. Ljubezen spremljajo seveda tudi komični dogodki, npr. priznanje ljubezni »po pomoti.«

Brez velikih besed ali naukov zaključuje Desa Muck svoj mladinski roman v preprosti, a hkrati temeljni resnici, da humor in življenjska energija mladosti na koncu premagata vse hudo. Lažniva Suzi se zaveda, da si nekoliko preveč izmišljuje, a kljub temu vztraja v tej svoji drži, ki je zanjo hkrati tudi edina možna avtentična, individualna življenjska pot.

(*Otrok in knjiga*, št. 46)

Večernica za leto 1998

Že v posvetilu *Princeske z napako* – »knjigo posvečam vsem tistim mladim in manj mladim, ki se ne počutijo dovolj dobro v svoji koži« - se odraža prevladujoča poetika proze **Janje Vidmar**, in sicer prikazovanje problematičnega junaka, autsajderja. Tokrat se ta poetika oddaljuje od lahkotne, svetle podobe problematičnega najstnika in se ukvarja z begunko Fatimo iz vasice pri Srebrenici. Že začetek romana razkriva tudi izhodišče grozljive zgodbe, ki ji je bralec priča: najprej ji je zatežil Brane. Od te izjave »prikaz teženja« prerasa v portret sodobne brezčutnosti, »mrzlih src«, kar avtorica simbolno postavlja v mrz novoletnega časa. Temeljna značilnost literarne junakinje, skozi katero pisateljica Janja Vidmar prikazuje sodobno barbarstvo našega časa: poniževanje, nasilje, sovraštvo do vsega drugačnega, je osamljenost. Fatima je pač »Bosanka v Sloveniji«, izročena na milost in nemilost posmehu sošolcev, bedi in celo spolnemu nasilju. V tako pretresljivo, včasih že kar preveč temno in brezizhodno besedilno stvarnost, ne posije nikakršen žarek upanja, saj Fatima nima doma nikjer, niti v lastni družini.

Tako je ta roman predvsem podoba želje po prijateljstvu in hkrati opomin bralcem vseh starosti, da morda par metrov od naših varnih gnezd živi nekdo, ki ga je življenje brez njegove krivde vrglo v čas ledu in samote.

(*Otrok in knjiga*, št.48)

Večernica za leto 1999

Polonca Kovač, ki je v slovenski mladinski književnosti navzoča od srede sedemdesetih let, je v pripovedi *Kaja in njena družina* prikazala »temne tone« otroštva: stisko osemletne dekllice, ki doživlja ločitev staršev. Konflikti, ki so privedli do ločitve, so na začetku dela opisani kot slike oz. skorajda vsakdanji utrinki, brez moralističnih ali sentimentalnih komentarjev. Zgolj bežen opis ali le omemba dogodkov sama po sebi sooblikujeta jedro zgodbe: tesnobno razpoloženje, ki ga kot kontrast še podkrepi igriva otroškost dečka Matička. Že v začetku zgodbe avtorica ustvari podobo dekličiniga nerazumevanja novih okoliščin – »izgube ta«, li se v nadaljevanju še stopnjuje v dojetanje realnosti kot sprva »zoprne«, kasneje pa vse bolj obremenjujoče. Deklica namreč ni le zbegana, žalostna, zaskrbljena. Jezna in uporniška, pač pa občuti celo krivdo za ločitev staršev. Kaja za premagovanje strahov in stisk skorajda ne najde opore: »huda misel« - razpad družine – razkroji celo občutek varnosti in domačnosti pri babici in dedku. Tako ostaja v prevladujočem delu pripovedi njeno edino »zatočišče« pogovor s kristalom, pri katerem išče junakinja odgovore na življenjska vprašanja in probleme, ki presegajo njeno moč razumevanja in ustreznega odzivanja nanje.

Pretres v čustvenem svetu dekllice je napisan kot tretjeosebna pripoved: Vanjo so vključeni drobci dekličinih slutenj, spoznanj in odzivov, kar daje delu izrazito otroško pers-

pektivo. (Zanimiva in učinkovita so tudi kratka fantazijska oz. pravljčna besedila na začetku poglavij: pogovor zelenega zajca s kraljično, pticami, mišjo, žabo in drugimi živalmi. Ti deli so komentarji glavnega dogajanja., v njih pa se nevsiljivo in zastrto odraža poanta posameznega poglavja. Posebna odlika dela je tudi to, da osebe niso oblikovane črno-belo. Kaja ni popoln otrok, zgled ravnanja in pomilovanja vredna »sirota«, odrasli pa tudi niso enodimenzionalni negativni liki. Tesnoba, osamljenost, deloma pa tudi bolečino izražajo tudi ilustracije Maje B. Jenčič: »s pogledom od zgoraj« in praznimi prostori ter očitno nepremičnostjo upodobljenih likov ilustratorica še poudari razpoloženje in temo pripovedi. S tematizacijo otroške stiske (ločitev) in možnostjo njene rešitve (na koncu življenje »počasi postaja znosno«) je pripoved Kaja in njena družina v sodobni slovenski mladinski književnosti vsekakor posebnost, izstopa pa tudi med deli Polonce Kovač. Njen opus namreč do ločata igrivost in humor, ki sta opazna celo v besedilih s temo identitete, drugačnosti in strpnosti. Z nanovejšim delom pa je pisateljica pokazala, da otroštvo nikakor ni le sproščen smeh, ampak tudi stiska, žalost in bolečina. Vsebinska in jezikovno-zgradbena inovativnost upravičujeta sklep žirije, da nagrado večernica za leto 1999 prejme pripoved *Kaja in njena družina*.

(*Otrok in knjiga*, št. 50)

Večernica za leto 2000

Pisatelj **Feri Lainšček** se v knjigi *Mislíce* vrača k ljudskemu pravljčnemu izročilu, njegovim prepoznavnim motivom (predvsem situacijam) ter značilni tematiki (moč ljubezni in dobrote). V medbesedilno izrazitem vzpostavljanju klasičnega pravljčnega vzorca je zaznaven tudi zavesten odmik od vzorca sodobne pravljice. Pisatelj skuša obuditi in aktualizirati značilno pripovedno držo, v kateri se ne identificira npr. s svetom otroške želje, pač pa vzpostavlja dvogovor z izročilnim pripovedovalcem, z njegovo prvinsko modrostjo in pripovednim tonom kot bistveno značilnostjo izročila ljudske pravljice. Vse to pisatelj nakazuje že v uvodnem zapisu, v katerem avtobiografska dejstva (spomin na mamo in očeta) poveže z ustvarjalnim hotenjem, s katerim v sodobni čas »seli« pravljčne junake in dogodke, da bi tako morda pokazal na drugačno možnost doživetja realnosti: pravljčno doživljanje vsega, kar je, se namreč izogiba razumski razlagi in skuša v vsakdanjih stvareh odkriti magično in nepredvidljivo. Hkrati pa je *Mislíce*, tudi zaradi paradoksalnega naslova, mogoče brati tudi kot pripovednikov in bralčev dialog s kolektivnim nezavednim in poetičnimi načeli sodobne mladinske ustvarjalnosti. *Mislíce* zato kljub zaznavnemu lirizmu v slogu in podobah pokrajine med Muro in Rabo nikakor ne želijo biti in niso (simulirani) avtentični zapis ljudskega izročila. So predvsem zgodba o ustvarjalcu, ki v sodobnem času zmore prepričljivo utemeljiti svojo pripovedno držo v »poslušanju in prisluškovanju«; svet, ki ga bralci razkrivajo *Mislíce*, je prav zaradi drže, kljub klasičnemu vzorcu, neznačka, ki sodobnega človeka vedno znova začudi.

(*Otrok in knjiga*, št.52)

Večernica za leto 2001

Pikalov Luža, deček Ran, obiskuje waldorfski vrtec; iz simpatičnih srečevanj med njim ter pravili vrta in običajnega sveta nastaja prvoosebna pripoved, ki je igriva, prepričljiva in najmočnejša predvsem v avtentični dikciji šestletnika. Njegovemu miselnemu svetu in jezikovnim zmožnostim avtor prilagaja skladišne vzorce ter izbor besed, med katerimi so nekatere tudi tabujske in ki brez dlake na jeziku poimenujejo tisto, o čemer mladinska književnost največkrat molči. Pikalova izpeljava pripovedi je dosledna in nikjer ne odstopa od koncepta, inovativna je tudi tematsko, saj si je avtor drznil vplesti v dogajanje nekatere »banalne« situacije: brisanje ritke na stranišču ali lulanje v »poznejših letih«...

Izvrstno, subtilno je oblikoval pripoved nenavadnega, netipičnega dečka, ki dobi meso in sladkarije samo pri babici, ki se ne igra z orožjem in pozna jogo... Luža pravi: »Mi moramo jest veliko fižola, ker ne jemo mesa od mrtvih živali. Samo potem kar naprej pr-dimo... Za poslastico je bil piškot brez sladkorja, iz rjave moke, ker ne smemo jesti bele moke v mojem vrtcu...« Pikalo tako duhovito z minimalnimi sredstvi skozi otroške oči upo-veduje newageovski življenjski slog, kar je tematski novum v slovenski literaturi za otroke, pri tem pa je popolnoma nepretenciozen in z bralcem ne koketirana cenen način. Dečku je svet, ki ga doživlja, neznanka, ne razume ga v celoti – kljub temu da nas prepričuje o svoji vsevednosti in odraslosti. Tako je Pikalova zgodba tudi svojevrsten, a prav nič tendencio-zen portret sodobnega sveta odraslih, ki jim avtor namenja humorne bodice zgolj posred-no ter brez sleherne opozicije med naivnim otroštvom in odraslostjo. Luža namreč odrašča v posebnem, netipičnem, pa hkrati zelo sodobnem okolju in se v pripovedi pravzaprav po-slavlja od otroškosti in divje, nebrzdane domišljije. Zato je knjiga **Luža** naslovniško univer-zalna: naslovni junak je zaradi sporočilnosti, ki izhaja iz razmerja med njim in ostalimi ose-bami, veliko več kot le simpatični deček: pripisati mu je namreč mogoče nekakšno neodvi-sno mišljenje in vrednotenje sveta, zapredenega v bolj ali manj smiselna pravila. Preprič-ljiva psihologizacija je poleg bleščeče izpeljanega pripovednega loka in slogovne čvrstosti ter doslednosti prav tako odlika tega dela.: »Ni važno, koliko je številka veselja, ampak da se imamo radi, če veš. Konec je konec...« Tako konča Luževo zgodbo Pikalo. Izvirno, odlično zgrajeno in izpeljano zgodbo duhovito nadgrajujejo ilustracije Marjana Mančka v stilu preproste otroške risbe.

(*Otrok in knjiga*, št. 55)

Večernica za leto 2002

Ledene magnolije so roman o aktualni temi – radikalno in celostno tematizirajo spolno nasilje v družini. Vendar se literarni trend angažiranega socialnega realizma ne vpisuje po-vršno in enoznačno. Pripovedni svet **Marjane Moškrič** oziroma njene prvoosebne junaki-nje je subtilen in do skrajnosti iskren, kar *Ledene magnolije* obvaruje pred možnostjo pre-enostavne sporočilnosti in moraliziranja. Že izbira prvoosebne naracije in uspešna izpe-ljava le-te govori o prepričljivi pisavi: prvoosebnost omogoča najmočnejši čustveni naboj in prav tako neposreden, celo zaupen stik z bralcem, toda samo spretni pripovedniki se zna-jo tudi izogniti pastem, ki jih skriva prevelika bližina.

Slog pripovedi je izčiščen in ves čas dosleden. Krčevita, boleča zgodba je poveda-na v krčevitem, eliptičnem jeziku, ki prehaja na pravih mestih že v nekakšno zaklinjanje. Jezik je socialno realističen, vendar je uporaba nizkih registrov funkcijsko utemeljena in posredovana s pravo mero.

Ni mogoče spregledati, da se temna mora glavne osebe razveže v slutnjo svetlejše zarje, nenazadnje posebna svetloba prežarja vso knjigo.

(*Otrok in knjiga*, št. 58)

Večernica za leto 2003

Kolektivni junak v romanu **Srebro iz modre špilje Slavka Pregla** išče zaklad in ga najde. Dogaja se avantura, dogaja se na počitnicah, dogaja se otrokom. Imamo torej vse postav-ke za žanr avanturistično počitniškega romana. In vendar dobimo več od žanra. Kolektivni junak ni klišejski, ker so liki prefinjeno individualizirani. Prav tako so premišljene in netip-ske njihove relacije z okoljem. Generacijski konflikt ne postane samozadosten razlog pre-tiravanj, ker niso odrasli ne bolj ne manj popolni od še ne odraslih. Oboje avtor ves čas neprizanesljivo in zares duhovito ironizira. Druga ali verjetno prva pripovedna potujitev žanra pa je precizna in bogata pisava, ki ne ovira tekoče zgodbe, vendar pa bralca »vrže«

iz samoumevnosti avtomatiziranega dojemanja sveta in mu omogoča, da ga vidi na novo. Natančno artikulirani pisavi se pridružuje natančno zgrajena zgodba. Vse niti se prepletajo in iztečejo, vendar ne v klasičen srečen konec. Zgodba iskanj ostaja na vseh ravneh odprta.

Odprtost pa je tudi tisti poglavitni presežek Srebra v modri špilji, ki se razkriva že v naslovu. Slavko Pregl poskrbi za subtilno premestitev pojma avanture. Otroci iščejo materialni zaklad. Tega tudi najdejo (pa ne v nerealistični maniri), vendar ne postane razlog ne-problematiziranega materialnega zadovoljstva. Najdeno prepustijo arheologom, materialni zaklad postane skupna duhovna last. Kot je skupna duhovna last tisto, kar so na počitnicah nehote iskali in našli vsi. Stari ribič poskrbi za popotnico: »Vzemi si vsak po eno pest sreče s seboj. Ko se boste potepali po svetu in vam bo kdaj težko, pogledajte v dlan. Spomnite se na ta mir in na to tišino. Pa na vse to srebro!«

(*Otrok in knjiga*, št. 61)

Večernica za leto 2004

Gimnazijec Igorja Karlovška je presenetljiv roman o najglobljih breznihi sodobne mladosti. V poplavi problemske literature o mladostnikih in za njih se zdi najradikalnejši in najbolj brezkompromisen. Roman ni napisan stilistično bravurozno, toda katerakoli druga jezikovna izbira bi bila neavtentična in olepševalna. Besedilo je napeto branje o zahtevnih problemih družine, šole, prevzgojnih domov, vendar z nedvoumno svetlobo na koncu brezupno temnega rova dogajanja. Nadpovprečno inteligenten mladoletnik Peter Janežič je po nedolžnem obsojen, da je kriv smrti svojega prijatelja, in je zato poslan v prevzgojni dom Rače. Strahote sistematičnega šikaniranja domske najstniške »elite« prestopnikov, ki jih mora prestajati glavni lik, bralca ne pustijo neprizadetega: najprej zaradi sugestivnosti prvoosebne pripovedi glavnega lika ter njegove nesentimentalne dikcije, pa tudi zato, ker Karlovšek domski vzorec »prevzgoje« mladostniških prestopnikov posredno in neposredno problematizira kot vzgojno neproduktiven koncept. Pač pa je avtorjev optimizem uprt v glavni lik, saj ga prepričljivo oblikuje tako, da fant zmore zdržati pritisk prevzgojne ustanove, na obnovljenem sodnem procesu pa dokaže svojo nedolžnost. A četudi se roman srečno razplete, so človeške rane drugačnih take, da bo Peter zaznamovan za vse življenje. *Gimnazijec* sporoča, da nas obkroža hudo (če že ne zlo), vendar se je še zmeraj vredno upirati.

(*Otrok in knjiga*, št. 64)

Večernica za leto 2005

Silovita in eruptivna, s čustvi nabita, iskrena in prepričljiva pripoved Dušana Dima je prvenec, ki ga je avtor namenil mladim, ki se navdušujejo nad glasbo, zlasti nad punkom. Vendar zaradi svoje univerzalnosti **Distorzija** presega generacijske okvire, saj punk, četudi v ospredju romana, za njegovo sporočilnost niti ni tako zelo pomemben, kar je razvidno že iz večpomensko zastavljenega naslova. Distorzijo, ki v medicini označuje izvin, pretrganje sklepnih vezi, v glasbi pa poseben kitarški efekt, lahko v prenesenem pomenu razumemo kot izrazit in skrajšen napor, ki je pogoj za preseganje izjemne situacije, v kateri se znajde tudi glavni junak romana, petnajstletni Piksi, gimnazijec, upornik, umetnik, sin proletarskih staršev, prebivalec ljubljanskih ulic in punkovski zanesenjak. Glasba je za Piksija več kot zgolj zabava: je način samorealizacije, iskanje lastne identitete ter ustvarjalno dejanje, ki mu ga hladna in odtujena družina pa tudi širše okolje noče priznati. Fant mora za dosego svojega cilja premagati številne zunanje in notranje prepreke: opraviti s šibko samopodobo, se soočiti s svojo spolno vlogo, vztrajati kljub neodobravnanju in nezaupanju družine ter posmehu vrstnikov, preseči ljubezensko razočaranje in odkriti, kaj je v odnosu pristno

in kaj ponarejeno, opraviti s čustveno izpraznjeno in prenarejeno glasbeno konkurenco, poleg tega pa se znajti še v številnih finančnih težavah, zgladiti odnose med člani skupine in se ob tem tudi sam učiti sprejemanja sebe in drugih.

Roman je tako v pravem pomenu besede razvojni: protagonist ob skrajnih naporih, s trmasto zagnanostjo in odpovedovanjem doživi pomembno notranjo preobrazbo: v sebi odkrije trdnost, ki temelji na moči lastne kreativnosti. Takšna intimna preobrazba pa se seveda ne manifestira kot klasični srečni konec.

Eruptivnost in prepričljivost zgodbe najde svoj optimalen izraz tudi v slogu. Avtor *Distorzije* ne izumlja jezika, ki bi se priličil domnevni mladosti, njegov jezik se zdi enako avtentičen ter hkrati izčiščen in skoncentriran, kot njegova tematska izbira.

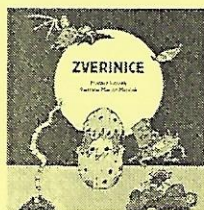
(*Otrok in knjiga*, št. 66)

*Referat je avtorica predstavila na letošnjem Slovenskem slavističnem kongresu v Trstu.

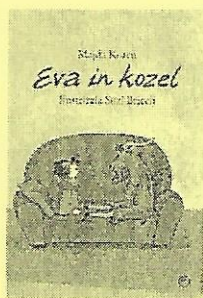

Večernica za leto 2006

Žirija v sestavi **Tone Partljič** (predsednik, predstavnik Društva slovenskih pisateljev), prof. **Darka Tancer Kajnih** (predstavnica revije Otrok in knjiga), **Petra Vidali** (predstavnica ČZP Večer), dr. **Vida Medved Udovič** (predstavnica Podjetja za promocijo kulture Franc-Franc) in **Ida Mlakar** (predstavnica Zveze bibliotekarskih društev Slovenije in Slovenske sekcije IBBY) je obravnavala slovenska mladinska literarna dela, ki so izšla v letu 2006. Izmed pregledanih del je najprej izbrala pet finalistov.

Miklavž Komelj
ZVERINICE

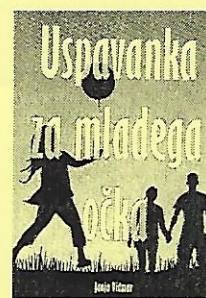
Majda Koren
EVA IN KOZEL

Marko Kravos
TRST V ŽEPU

Irena Velikonja
**POLETJE NA
OKENSKI POLICI**

Janja Vidmar
**USPAVANKA ZA
MLADEGA OČKA**

Na svoji zadnji seji je žirija odločila,
da večernico za leto 2006 prejmeta

Majda Koren
za slikanico
EVA IN KOZEL

ter

Irena Velikonja
za mladinski roman
POLETJE NA OKENSKI POLICI.

Podelitev večernice za leto 2006

Večernica, nagrada za najboljše slovensko mladinsko literarno delo minulega leta, vstopa v svoje drugo desetletje. Začetek tega »obdobja« je postregel s presenečenjem: po desetih posamičnih dobitnikih/cah sta prejemnici večernice za leto 2006 namreč dve, Majda Koren in Irena Velikonja.

Predstavniki pokrovitelja nagrade, ČZP Večer, jima bo nagrado podelil v petek, 9. novembra, v kavarni hotela Diana v Murski Soboti. Prireditelj, ki se bo začela ob 19. uri, bo vodila Gabrijela Granfol Peurača, z branjem odlomkov iz nominiranih del jo bodo obogatili učenci OŠ I iz Murske Sobote, z glasbeno-vizualnim projektom »Musical Hair« pa popestrila dijaška kulturna skupina »GMS band« z Gimnazije Murska Sobota.

Skupina je nastala v šolskem letu 2004/2005. Člani so se pokazali kot dobri in resni glasbeniki, pripravljeni trdo delati. Zato se je mentorica prof. Polona Meke opogumila in jim predlagala, da skupaj pripravijo projekt Musical Hair. Projekt vsebuje odlično glasbo in pozitivno sporočilo, oboje pa so želeli predstaviti mlajšim generacijam. Prvič so se publiki predstavili 6. oktobra 2006 v grajski dvorani soboškega gradu in uspešno predstavili 13 pesmi, ki so bile povezane z besedo in videoprojeksijo iz filma Hair. Odtlej so v Sloveniji nastopili še trinajstkrat, posebno priznanje pa je bilo povabilo na glasbeni festival v ZDA, natančneje na Musik fest, enega največjih svetovnih glasbenih festivalov, ki poteka v starem jeklarskem mestu Betlehem v Pensilvaniji. Avgusta 2007 so tam uspešno nastopili in med 300 glasbenimi skupinami bili zelo dobro sprejeti.

Z glasbenim repertoarjem, združenim v zgodbo in podprtim z videoprojeksijo, projekt tematizira življenje hipijev v 60. in 70. letih. Povzet je po filmsko-glasbeni uspešnici Hair, aludira na hipijevsko (sub)kulturo in skozi glasbo, ples ter video varira njeno nestrinjanje s konceptom vojne.

Pri projektu »Musical Hair« sodelujejo Blaž Ščavničar, Pavel Šipoš, klaviature, Kristian Majcen, kitara, Štefan Sedonja, bobni, Denis Dugar, klarinet in alt saksofon, Iva Sedonja, alt saksofon, Željko Marušič, alt in tenor saksofon, Luka H. Gaiser, bas kitara, Tine Luk, vokal, Doroteja Omar, vokal, Irena Lesic, vokal, Tjaša Lesjak, vokal, Luka Slavic, vokal, Zoran Vogrinčič, videoprojeksija.

Izvajane pesmi: Aquarius, Sodomy, Donna, Air, Manchester, Party Music, I got Life, Hair, L. B. J., Frank Mills, Easy To Be Hard, Good Morning Starshine, The Flesh Failures/Let The Sunshine In.

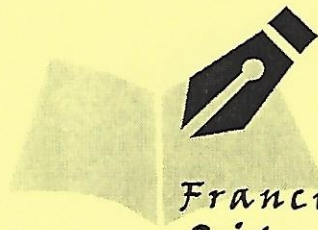
Dodane pesmi: Hare Krishna, Black Boys, White Boys, 3.5.0.0., Where Do I Go

A stylized illustration of an open book with a pen resting on it. The book is depicted with two pages, and the pen is positioned diagonally across the right page. The entire illustration is rendered in a dark, solid color against a light background.

Ekskurzija

Popotovanje k soseđom

Franci Just

Literarno društvo »Književni krug Reči rieč« iz Čakovca

Stalnica Srečanj slovenskih mladinskih pisateljev so tudi ekskurzije oz. popotovanja, katerih namen je, da udeleženci/ke spoznajo kulturne, etnografske, naravne idr. posebnosti slovenskega etničnega severovzhoda. Tako smo se doslej podali na:

*popotovanje od Dólinkega do Porabja (1995),
popotovanje od Mure do goriških obronkov (1996),
popotovanje po Miklošičevi Prlekiji (1997),
popotovanje po Slovenskih goricah in v Radgonski kot (1998),
popotovanje v Slovensko Porabje (1999),
popotovanje k madžarski manjšini v Lendavi (2000),
popotovanje od Martjancev do Kobilja (2001),
popotovanje v kraje drugačnosti / k Romom od Pušče do kamencev (2002),
popotovanje v deželo štrkov in mlinov (2003),
popotovanje h Kocbeku, Dajniku in Golarju (2004),
popotovanje po porabski kulturni poti od Gornjega Senika do Verice (2005),
popotovanje v muzejsko preteklost (2006).*

Letos se bomo podali na **popotovanje k sosedom**, v bližnje Medmurje (Medžimurje), kjer je še živo kajkavsko jezikovno-književno izročilo, ki ga sistematično gojijo zlasti v literarnem društvu »Književni krug Reči rieč«. Društvo, ki ima sedež v Čakovcu, so ustanovili medžimurski književni zanesenjaki leta 1996, ob dveh častnih članih ga sestavlja še 33 aktivnih članov in članic. Kajkavsko jezikovno-literarno izročilo razvijajo zlasti z izdajateljsko dejavnostjo, v okviru katere je doslej izšlo 26 samostojnih knjig in 12 zbornikov. V zadnjih letih so ob podpori hrvaškega Ministrstva za kulturo vzpostavili tudi tesnejše sodelovanje s slovenskimi pisateljskimi kolegi, predvsem s pomursko podružnico Društva slovenskih pisateljev. Plod tega sodelovanja je tudi slovenski književni blok v zborniku Reči rieč 2007, v katerem so objavljena literarna dela Evalda Flisarja, Ferija Lainščka, Dušana Šarotarja, Roberta Titana Felixa in Milana Vincetiča, in literarni večer slovenskih pisateljev v Čakovcu letos novembra. Po ogledu kulturnih znamenitosti Čakovca in etnografskih posebnosti Medmurja se bodo člani društva predstavili udeležencem/kam Očesa besede 2007 na literarni matineji v gostišču Terbotz na Železni Gori pri Štrigovi.

Spremljevalni program

*Helena Grandovec
Ruslica, prva slovenska E-založba
in knjigarna*

Pred štirimi leti je začelo ČZP Večer ustvarjati prvo slovensko založbo – knjigarno elektronskih knjig v Sloveniji. Imenovali smo jo Ruslica in danes ponuja več kot osemdeset naslovov različnih zvrsti z različnih področij. Nekaj je literature, ki sodi v slovensko klasiko, ostala dela pa so vrhunci slovenskega leposlovja in družboslovja zadnjih desetletij, priručniki in leksikoni. Zbirko iz meseca v mesec dopolnjujemo z novimi deli. Vsako delo, izdano v elektronski obliki, je nova izdaja knjige, velikokrat opremljena tudi s fotografijami, ki jih v klasični izdaji ni. Naše knjige so opremljene enako kot klasične, tudi na videz so enake, le da niso na papirju. Njihove prednosti so, da so veliko cenejše od tiskanih knjig, beremo jih lahko povsod, kjer je mogoč dostop do interneta, in na vseh formatih zaslonov, celo na mobilnih telefonih; iskanje besed, gesel ali odlomkov je enostavno, zato so elektronske knjige tudi za študijske namene veliko primernejše od tiskanih. Vsaka knjiga je opremljena z opisom vsebine, podatki o avtorjevem življenju in delu ter z odlomkom. Za vsako objavo knjige v elektronski obliki je založba pridobila avtorske pravice. Z imetniki avtorskih pravic sklenemo pogodbo za določen čas, vendar samo za objavo na internetu, kar pomeni, da v ostale pravice ne posegamo. Lastnik avtorskih pravic dobi odstotke od vsakega nakupa, honorarji se obračunavajo letno. Kupec knjige ne more natisniti ali je kako drugače razpečavati; Večer se v avtorski pogodbi zavezuje, da bo preganjal vse poskuse zlorabe. Ruslico najdete v Večerovi spletni trgovini na www.vecer.com, na www.vecer.com/Ruslica in na www.Ruslica.si.

Podrobnejša predstavitev dejavnosti Ruslice bo v petek, 9. novembra, ob 17³⁰ v konferenčni dvorani hotela Diana.

*Vesna Radovanovič
Večerničina literarna bera 2006*

V konferenčni dvorani hotela Diana bo med potekom Očesa besede 2007 na ogled razstava mladinskih literarnih del, ki so izšla v letu 2006 in jih je žirija za podelitev večernice vključila v svojo obravnavo. Razstavo je pripravila višja knjižničarka Vesna Radovanovič iz Pokrajinske in študijske knjižnice v Murski Soboti.

PETEK, 9. NOVEMBER 2007

10⁰⁰

ZAČETEK SREČANJA OKO BESEDE 2007

restavracija hotela Diana

11⁰⁰ – 12³⁰

OBISKI PISATELJEV/IC NA ŠOLAH

pomurske osnovne in srednje šole

15⁰⁰

SIMPOZIJ NA TEMO

**»JEZIKOVNO-SLOGOVNE URESNIČITVE TEM
SODOBONE SLOVENSKE MLADINSKE KNJIŽEVNOSTI«**

konferenčna dvorana hotela Diana

17³⁰

PREDSTAVITEV E-ZALOŽBE IN KNJIGARNE »RUSLICA«

18⁰⁰

PREDSTAVITEV RAZSTAVE »VEČERNIČINA LITERARNA BERA 2006«

konferenčna dvorana hotela Diana

19⁰⁰

PODELITEV VEČERNICE

kavarna hotela Diana

SOBOTA, 10. NOVEMBER 2007

9⁰⁰ – 17⁰⁰

EKSKURZIJA

»POPOTOVANJE K SOSEDOM«

Srečanje slovenskih mladinskih pisateljev Oko besede 2007 so podprli:

Mestna občina
MURSKA SOBOTA

knjižnica • • •

Ministrstvo RS za kulturo

VEČER